

25 746

Regels inzake een stelsel van varkensrechten en een heffing ter zake van het houden van varkens (Wet herstructurering varkenshouderij)

NADER VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ¹

Vastgesteld 17 maart 1998

De memorie van antwoord gaf de commissie nog aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen en het stellen van de volgende vragen.

1. Algemeen

De leden van de **VVD**-fractie hadden na kennis te hebben genomen van de memorie van antwoord geen behoefte aan het stellen van nadere schriftelijke vragen over het wetsvoorstel. Zij sloten zich echter aan bij de vragen die de leden van de fractie van D66 hadden gesteld ten aanzien van de schadeloosstelling.

De leden van de **CDA**-fractie hadden kennis genomen van de uitvoerige memorie van antwoord. Het is een lang verdedigingspleidooi van het onderhavige, bij betrokkenen sterk omstreden, wetsvoorstel. In antwoord op veel van de gestelde vragen is de opvatting van de regering verduidelijkt. Dit wil echter niet zeggen dat de leden van de CDA-fractie het met die opvatting nu eens zijn. Integendeel, deze leden zeiden weliswaar de doelstellingen van het wetsvoorstel te onderschrijven, maar van mening te blijven, dat het door het generieke karakter van de korting zonder schadevergoeding onrechtmatig is en grote problemen zal oproepen bij de uitvoering. Bovendien is het onrechtvaardig alleen de varkenssector te laten opdraaien voor de op zich gewenste kwaliteit van het milieu.

Waarom krijgen de varkenshouders, van de regering die overigens zo marktgericht is, geen kans zich op de markt te bewijzen?

Gelet op de complexiteit en het diep ingrijpende karakter van het wetsvoorstel, hechtten de leden van de CDA-fractie aan een zorgvuldige behandeling, temeer omdat de woordvoerder van de PvdA-fractie in de Tweede Kamer, nadat het wetsvoorstel daar zijn beslag had gekregen, meerdere malen ernstige twijfels naar buiten heeft gebracht over de – onder grote maatschappelijke en politieke druk – zorgvuldigheid van behandeling daar en over de deugdelijkheid en rechtmatigheid van het wetsvoorstel. Zie de Volkskrant d.d. 26/2 en Agrarisch Dagblad d.d. 11/2. De minister verdedigt deze maatregelen, omdat andere maatregelen onvoldoende effect zouden sorteren, maar andere maatregelen, zoals b.v.

¹ Samenstelling: Pit (PvdA), Holdijk (SGP), Zijlstra (PvdA), Braks (CDA) (voorzitter), Van Gennip (CDA), Pitstra (GL), Luimstra-Albeda (CDA), Lodewijks (VVD), Varekamp (VVD), Van Heukelum (VVD) en Tiesinga-Autsema (D66).

plan Huys, het CDA-alternatief, het SGP-voorstel en het LTO/PVE-plan, in deze zijn, aldus deze leden, niet in voldoende mate onderzocht. Wat is het oordeel van de minister over de door woordvoerder van de PvdA-fractie in de Tweede Kamer geuite kritiek en opvattingen over de wijze van behandeling en effecten van het nu bij de Eerste Kamer voorliggende wetsvoorstel?

De leden van de **PvdA**-fractie hadden met veel belangstelling kennis genomen van het antwoord van de minister met betrekking tot de problematiek terzake van het feit dat het vervallen van de latente ruimte en de generieke korting plaatsvindt zonder financiële compensatie (memorie van antwoord, blz.29 t/m 38). Zij hadden voorts kennis genomen van de reactie van Prof. Mr. P. de Haan, Prof. Mr G.M.F. Snijders en Mr D.W. Bruil in de vorm van een open brief aan de Eerste Kamer van 19 februari 1998¹; zij namen aan dat ook de regering deze open brief kent.

De leden van de fractie van **D66** hadden met waardering kennis genomen van de memorie van antwoord. In een overtuigend betoog is nog eens de noodzaak verwoord van een spoedige en ingrijpende herstructurering van de varkenssector. Op de veelheid aan vragen is een serieuze reactie gekomen, die op diverse punten de nodige duidelijkheid heeft geschapen. Met name wat betreft de techniek van het – op onderdelen buitengewoon complexe – wetsvoorstel is nadrukkelijk meer zicht gekomen. Dat neemt niet weg dat de beantwoording op enkele punten uitnodigt tot het stellen van nadere vragen. De leden van de fractie van **D66** lieten echter de techniek van de wet in deze verdere schriftelijke gedachtenwisseling achterwege en concentreerden zich thans op het primaire punt van geschil. Het betreft hier de vraag of ten aanzien van de generieke korting en het ontnemen van de latente rechten gesproken kan worden van onteigening, en vervolgens de vraag of een dergelijke kwalificatie aanleiding geeft tot enigerlei vorm van financiële compensatie.

De leden van de fracties van **SGP**, **RPF** en **GPV** hadden met belangstelling van de memorie van antwoord kennis genomen. De geleverde beschouwingen en gegeven antwoorden op hunnerzijds (en door andere fracties) gestelde vragen hadden hen echter niet zodanig overtuigd dat het wetsvoorstel thans voor deze leden aanvaardbaar is geworden. De beschouwingen en antwoorden hadden deze leden aanleiding gegeven tot het voorleggen van een aantal nadere vragen, die zij verderop in dit verslag naar voren zeiden te zullen brengen.

De heer **Bierman** zei de opvatting van de minister te delen dat herstructurering niet langer kan uitblijven. Vraag blijft of het doel: een duurzame sector met toekomstperspectief en maatschappelijk draagvlak met dit wetsvoorstel wel voldoende wordt gediend. Het dient niet alleen te gaan om productievermindering maar ook om productieverandering teneinde veterinaire risico's alsmede die voor de integriteit van de voedselvoorziening zo klein mogelijk te maken. Stimulering van omschakeling zou derhalve in het wetsvoorstel dienen te worden ingebouwd.

2. Achtergrond en doelstelling

Het blijft, aldus de leden van de **CDA**-fractie, moeilijk de reikwijdte van het wetsvoorstel te beoordelen bij gebrek aan nader inzicht in de in het wetsvoorstel aangekondigde amvb's, zoals een regeling voor knelgevallen en het nieuwe Varkens-besluit. Flexibiliteit is een groot goed, dat gediend wordt met een systeem van amvb's, maar rechtszekerheid en een zorgvuldige afweging van alle belangen prevaleert voor deze leden in het wetgevingsproces. De minister zegt toe de Kamer daarover nader te zullen

---

¹ Deze brief is ter kennis gebracht van de minister en ter inzage gelegd op het Centraal informatiepunt onder nr. 120624.138.

inlichten. Enig inzicht in de opzet, met inbegrip van het financiële plaatje, van de Reconstructiewet concentratiegebieden is onontbeerlijk, alsmede in het toekomstige stikstofbeleid voor lichte zandgronden, die in overwegende mate in dezelfde gebieden gelegen zijn. Ook het LEI/CPB rapport «Economische aspecten bij herziene voorstel Herstructurering Varkenshouderij» (Kamerstukken I, 1997–1998, nr. 192d) houdt nog geen rekening met de gevolgen van deze aanvullende maatregelen. Het is nodig zeer tijdig voor de plenaire zitting over deze informatie te beschikken om tot een zorgvuldig en verantwoord oordeel te kunnen komen.

De leden van de CDA-fractie waren van mening dat het wetsvoorstel onrechtvaardig is omdat een maatregel nodig voor het algemeen belang eenzijdig op de varkenshouders wordt afgewenteld, terwijl de wet als onbehoorlijk gekwalificeerd wordt, omdat getracht wordt de getroffen varkenshouders hun rechtsbescherming te ontnemen. Door de rechterlijke macht zal de wet door zijn ingewikkeldheid moeilijk te toetsen zijn, ook al omdat diverse rechters met de wet te maken krijgen: de strafrechter, de belastingrechter, de administratieve rechter en de civiele rechter. Er wordt een grote hoeveelheid aan procedures verwacht en het is de vraag of de rechterlijke macht hierop voldoende is voorbereid. Is het wetsvoorstel in zijn huidige vorm getoetst op zijn fraudegevoeligheid en handhaafbaarheid? Gesteld wordt dat de vaststelling van de varkensrechten rechtstreeks voortvloeit uit de wet en derhalve geen besluit is in de zin van de Algemene wet bestuursrecht, waartegen men bezwaar en/of beroep kan aantekenen. Past zo'n benadering nog, zo deze al juist is, wel in onze rechtsstaat?

De minister wijst in de memorie van antwoord regionale mestplannen opnieuw af, wegens het ontstaan van rechtsongelijkheid: tegelijk verdedigt hij het principe van «schone gebieden schoon houden» Hoe is dat met elkaar te rijmen?

Wat zijn de gevolgen van het wet voor de dynamiek van de sector? Onderzoek van het IGO (InterGemeentelijk Overleg) geeft aan dat de dynamiek van de sector sterk zal teruglopen. De geluiden uit de sector zijn zorgelijk. Hoe zal de ontwikkeling van de sector naar de mening van de minister verlopen na de inwerkingtreding van deze herstructureringswet, uiteraard in combinatie met de Reconstructiewet? Zullen straks voldoende varkensrechten beschikbaar zijn voor bedrijven die verder willen ontwikkelen of gekorte rechten willen bijkopen?

Realiseert de minister zich dat door het wegvallen van de latente ruimte (wat is dat precies?) en het kiezen van een historisch referentiejaar er grote verschillen ontstaan in de mate waarin individuele varkenshouders worden gekort? Vindt de minister dit rechtvaardig? In hoeverre wordt daarin tegemoet gekomen door de in het vooruitzicht gestelde regeling voor knelgevallen? Wanneer komt de minister met een voorstel voor flankerend sociaal-economisch beleid?

Wat bedoelt de minister met zijn stelling, zoals verwoord op blz. 5, vierde alinea van de memorie van antwoord, dat het primaire doel van de onderhavige maatregelen niet is gelegen in het streven om daarmee onmiddellijk de nitraatbelasting terug te dringen? Dit verklaart mogelijk het feit dat de minister voor december 1997 de nitraatrichtlijn niet genoemd heeft in verband met de herstructureringswet? Waarom zijn de ammoniakreductieplannen in verschillende provincies in Nederland dan niet toereikend, terwijl deze toch leiden tot een afname met 40% van de ammoniakreductiedepositie tussen 1996 en 2010 met behoud van de dynamiek in de sector, hetgeen toch een illusie is bij het systeem met generieke kortingen?

De regering blijft, zo meenden de leden van de fracties van **SGP**, **RPF** en **GPV**, bij de stelling dat de herstructureringswet een andere doelstelling heeft dan de Europese markt-ordering. Ontkend wordt in dit verband dat er een verschil in redengeving zit tussen de herstructureringsnota en (de toelichting bij) het wetsvoorstel. Deze leden vroegen in dit verband om onder verwijzing naar de desbetreffende stukken (en passages) aan te geven waar de regering de Nitraatrichtlijn – die thans prominent in de considerans van het wetsvoorstel staat – vóór december 1997 zelfs ook maar genoemd heeft in verband met de herstructurering.

In verband met de taakstelling ten aanzien van de reductie van de mestproductie stelden deze leden de volgende vragen.

Waarom wordt door de regering steeds vastgehouden aan de 14 miljoen kilogram fosfaat uit de Integrale Notitie Mest- en Ammoniakbeleid uit 1993 en houdt zij geen rekening met het voortschrijdend inzicht en de excretiecijfers uit MINAS (onderzoek Rosmalen)?

Waarom wordt geen rekening gehouden met het feit dat de varkenshouderij in 1996 een veel lagere mineralenuitscheiding realiseerde dan was voorzien in de Integrale Notitie?

Als de 14 miljoen kilogram «uit de markt is», waarom moet daarna dan nog meer worden gekort (via de 25% afoming naar 2000)?

Wat is, gezien de doelstellingen van de herstructureringswet, het doel in het kader van de herstructurering om ook in varkensarme gebieden generiek te korten?

Wat betreft het landelijk niet-plaatsbaar mestoverschot en de vanuit de varkenshouderij gepresenteerde plannen tot aanpak hiervan stelden deze leden de navolgende vragen.

Is de regering (nog steeds) de opvatting toegedaan dat de bedoelde plannen onvoldoende garanties bieden en, zo ja, in welk opzicht schoten deze in dit opzicht tekort?

Is de regering niet van oordeel dat een aanpak die mocht rekenen op draagvlak van de sector de kans op een uitvoerbare en geslaagde herstructurering aanmerkelijk zou vergroten?

Is de regering van mening dat zij serieus met de sector over alternatieve plannen in onderhandeling is gegaan of heeft zij het bedrijfsleven alleen maar gehoord?

3. Het stelsel van varkensrechten

De leden van de **CDA**-fractie zeiden van mening te zijn dat in bijzondere aandacht dient te worden gegeven aan knelgevallen. De minister heeft een regeling toegezegd en de Eerste Kamer ontving een groot aantal brieven met ernstige voorbeelden en vaak schrijnende toelichtingen van betrokkenen, die buiten eigen schuld en met respect voor de wettelijke voorschriften in ernstige persoonlijke en/of bedrijfsproblemen komen bij onverkorte toepassing van het wetsvoorstel zoals het nu voorligt. Ook publieke (gemeenten en provincies) en maatschappelijke organisaties signaleren grote problemen en vragen om oplossingen. De minister zijn de problemen genoegzaam bekend. In hoeverre en op welke wijze wil en kan de minister hier nog aan tegemoet komen?

De leden hier aan het woord waren van oordeel dat veel knelgevallen vervallen en de wet een stuk duidelijker en eenvoudiger wordt, als 10 juli 1997 als enige referentiedatum gehanteerd wordt. Waarom blijft de minister halsstarrig weigeren dit in overweging te nemen?

Kan de minister uitleggen hoe met elkaar te rijmen valt dat hij enerzijds stelt dat het wetsvoorstel geen terugwerkende kracht heeft, doch dat anderzijds «anticiperend gedrag» moet worden voorkomen? Waarom zou een bekendmaking op 10 juli 1997 van maatregelen, die gebaseerd zijn op

dieren aantallen van 1996, qua gevolgen geen terugwerkende kracht hebben en niet in strijd zijn met eisen van rechtszekerheid, zorgvuldigheid en voorzienbaarheid? Wat verstaat de minister dan precies onder terugwerkende kracht? Materieel is het toch volstrekt duidelijk dat de wet rechtsgevolgen verbindt aan situaties in het verleden; met die gevolgen hebben betrokkenen geen rekening kunnen houden. Honoreren van tot 10 juli 1997 aangekochte rechten lost het probleem niet op, want wie voor 10 juli 1997 een geheel bedrijf heeft gekocht wordt immers (mede) afgerekend op basis van het aantal varkens, dat zijn rechtsvoorganger gehouden heeft. Hier is sprake van een vorm van terugwerkende kracht, waarmee op het tijdstip van verwerving in het geheel geen rekening kon worden gehouden. Kan de minister voorbeelden geven van door hem genoemde persberichten, waarmee hij aan het publiek in het algemeen mededeling heeft gedaan van zijn beleidsvoornemens op het gebied van de herstructurering van de varkenshouderij? Wil de minister afschrift geven van de door hem (sub 3.2 in de memorie van antwoord) vermelde uitspraak van de Rechtbank te 's-Gravenhage d.d. 10 november 1993, rolnummer 92/8552?

Het niet plaatsbare mestoverschot zou in het jaar 2000 veertien miljoen kg fosfaat bedragen. Het blijft onduidelijk op welke basis deze omvang is vastgesteld. Gaat de minister uit van forfaitaire normen, zoals die indertijd bij de invoering van de Meststoffenwet en de daarop gebaseerde regelingen aan de diverse diercategorieën zijn gerelateerd, of gaat de minister uit van de daadwerkelijke fosfaat- en (-stikstof)excretie, zoals die uit de mineralenaangiften sinds 1995 als feitelijk gegeven bij het Bureau Heffingen in Assen is komen vast te staan? De feitelijke gegevens waren ook uitgangspunt bij de berekeningen in de Integrale Notitie van eind 1995. In relatie tot de opmerkingen die de minister in de slotalinea op blz. 13 van de memorie van antwoord naar voren brengt, maakt het nogal verschil uit of een vleesvarken wordt ingezet op 7,4 kg (forfaitair) dan wel b.v. 5,2 kg P₂O₅ (feitelijk).

Het nieuwe artikel 55a Meststoffenwet, zoals opgenomen in artikel sub C van het wetsvoorstel, heeft vergaande consequenties voor gemengde bedrijven, omdat daar ook een korting plaatsvindt op het latente mestproductierecht, dat bestemd was voor het houden van andere dieren dan varkens. Dat kan toch niet de bedoeling zijn?

De combinatie van de generieke korting, varkensheffing, terugkopen van varkensrechten en aanpassing aan de nieuwe welzijnseisen vraagt enorme financiële inspanningen van de bedrijven. De minister geeft tot op heden slechts de gevolgen aan voor de totale sector. Heeft de minister ook inzicht hoe de financiële positie van de individuele bedrijven zich zal ontwikkelen? De vrees bestaat dat de grote industriële bedrijven en de opportunisten in de sector het minste last zullen ondervinden van het wetsvoorstel. Temeer omdat de minister elke verantwoordelijkheid voor een specifieke bedrijfsomvang of -structuur afwijst, vrezen de leden van de CDA-fractie voor het perspectief van moderne gezinsbedrijven, die nu nog in overwegende mate model staan voor de bedrijfsstructuur in de varkenshouderij. Kan de minister deze vrees weerleggen?

Het blijft onduidelijk hoe wordt omgegaan met het grondgebonden deel van het varkensrecht, b.v. in het geval van onteigening of bij landinrichting waarin men grond kwijtraakt. Een groot aantal verspreid liggende percelen, leidt in de regel tot toedeling van een beperkter aantal hectaren bij huis, met minder grondgebonden varkensrechten.

Hoe zal hiermee worden omgegaan? En hoe zal de wet omgaan met die bedrijven, die in 1995, 1996 of 1997 in het algemeen belang zijn verplaatst naar niet concentratiegebieden en waarbij de mestproductierechten niet zijn meegenomen met in het achterhoofd de planning deze na het

gerekomen van de nieuwe stallen buiten het concentratiegebied weer aan te kopen? Vallen deze nu helemaal buiten de boot, met alle financiële en juridische problemen vandien, omdat men vaak reeds doende was mestproductierechten aan te kopen?

In het wetsvoorstel worden de begrippen bedrijf, vestiging en locatie door elkaar heen gebruikt zonder een nauwkeuriger aanduiding van de feitelijke bedoeling. Dat leidt tot verwarring. Is het wetsvoorstel b.v. niet contraproductief als slechts bezien wordt of en zo ja, in hoeverre samenvoeging van locaties gehele of gedeeltelijke vrijwaring van de korting kan worden verleend (zie blz. 28 en 29 van de memorie van antwoord)? Waarom dit onderscheid met de samenvoeging van bedrijven van hetzelfde type, dat in de geldende samenvoegingsregeling is voorzien, omdat het onder MINAS met de huidige Verplaatsingswet juist wenselijk wordt geacht?

De zorg met betrekking tot een langdurig en slepend proces wordt nog versterkt door de overtuiging van de leden van de **PvdA**-fractie dat het aantal aan te melden knelgevallen eerder op duizendtallen dan op honderdtallen moet worden geschat. Het zal zo meenden zij niet mogelijk zijn – door de grote verscheidenheid in oorzaken – de knelgevallen door middel van algemene regels af te handelen. Waarop baseert de minister dat het aantal knelgevallen tot enkele honderden beperkt zal blijven en redelijk gemakkelijk tot tevredenheid zal zijn afgehandeld?

De leden van de PvdA-fractie vroegen zich af hoe het voorliggende wetsvoorstel het beoogde doel, t.w. het tot stand brengen van een kleinere, maar gezonde en duurzame sector, binnen een redelijke termijn zal kunnen bewerkstelligen. Met name vroegen deze leden zich af of een meer (be)geleide aanpak van de overheid te samen met de sector niet effectiever zal blijken te zijn. Deze leden hadden de overtuiging dat het voorliggende wetsvoorstel de bereidheid van de individuele varkenshouders en hun organisatie (LTO), aanzienlijk heeft vergroot met de overheid tot overeenstemming te komen over de wijze waarop de beoogde doelstellingen ook ten aanzien van milieu, diergezondheid en dierenwelzijn kunnen worden bereikt. Daarbij zou de wet met een korting over enkele jaren van in totaal 25% in plaats van een generieke korting van 10% in 1998 en 15% in 2000 voor de varkenshouders, die niet meewerken aan de beoogde herstructurering en/of niet voldoen aan de voorgestelde eisen ten aanzien van milieu, diergezondheid en dierenwelzijn als «dikke stok» achter de deur dienen.

De leden van de PvdA-fractie zeiden zich te realiseren dat deze laatste gedachte nader overleg met de leiding van het LTO vraagt. Zij waren er echter van overtuigd dat op korte termijn – voor de plenaire behandeling van het voorliggende wetsvoorstel duidelijk kan worden of een dergelijke gedachte is te realiseren, indien zowel de minister als de sector met elkaar in «open» overleg treden. Het belang van de beoogde doelen en de voorspelbare vertraging bij het realiseren daarvan bij het ongewijzigd uitvoeren van het voorligende wetsvoorstel rechtvaardigen, zo meenden deze leden, een uiterste inspanning van zowel de sector als de minister te pogen alsnog tot een gezamenlijke aanpak van de door een ieder erkende problemen en het realiseren van die niet omstreden doelen te komen. Met vertrouwen zien zij een reactie terzake van de minister tegemoet.

De leden van de fractie van **D66** wilden met betrekking tot de afromingsregels weten in hoeverre deze van toepassing zijn bij wijzigingen van de rechtsvorm van een onderneming, waarbij overigens de bestaande eigendomsverhoudingen intact blijven? Met andere woorden, in hoeverre worden boeren door de afromingsregels belemmerd om bijvoorbeeld hun

eenmanszaak om te zetten in een BV? En voor zover er sprake is van een belemmering, welke oplossingen kunnen daarvoor worden aangedragen?

De leden van de fracties van **SGP**, **RPF** en **GPV** hadden opgemerkt dat de regering op vragen over de toekomst van de gezinsbedrijven niet is ingegaan. Zij gaven van hun kant te kennen de verwachting te zijn toegedaan dat het aangeduide type bedrijven onevenredig het slachtoffer zal worden van de voorgenomen herstructureringsmaatregelen. Resterende bedrijven zullen niet alleen via de dominante bedrijfsontwikkeling maar ook via de beoogde herstructurering versneld groeien, hetgeen zal betekenen dat varkens steeds bedrijfsmatiger, op industriële basis gehouden zullen worden, waardoor de welzijnseisen nog meer onder druk zullen komen te staan.

De regering is van mening dat in het wetsvoorstel geen sprake is van terugwerkende kracht, omdat de wet pas in werking treedt op het moment dat zij in het Staatsblad zal zijn geplaatst. Formeel moge dit juist zijn, aldus deze leden, maar materieel geenszins.

Zij vroegen of de regering ontkent dat de wet rechtsgevolgen verbindt aan situaties in het verleden (het referentiejaar) waar de betrokkenen geen rekening mee hebben kunnen houden, en dat zulks ook terugwerkende kracht betekent.

Verder vroegen deze leden of terecht gesteld (of gesuggereerd) wordt dat de datum van 10 juli 1997 bepalend is voor de vaststelling van varkensrechten.

Is de gewekte suggestie juist dat rekening zal worden gehouden met tot 10 juli aangekochte rechten? Is het niet zó dat de vóór het referentiejaar aangekochte rechten niet meetellen en de in het referentiejaar aangekochte rechten die niet zijn benut evenmin?

Is de regering van mening dat een generieke korting van 100% van de thans bestaande varkensstapel in Nederland strijdig zou zijn met Europees recht, in het bijzonder met de gemeenschappelijke marktordening, zelfs indien die noodzakelijk zou zijn ter voldoening aan de Nitraatrichtlijn en zelfs indien die geen gevolgen zou hebben voor de communautaire marktprijzen? Zo ja, waarin ligt het principiële verschil tussen een korting van 100% en een korting van 25%?

Erkent de regering dat het arrest-Holdijk slechts twee overwegingen (in totaal 23 regels) bevat over de mogelijkheid om nationale regelingen te treffen indien er een gemeenschappelijke marktordening bestaat? Erkent de regering dat in de casus Holdijk de nationale maatregel in kwestie een (rand)productie-voorwaarde betrof die als neven-effect een kleine productiekostenstijging veroorzaakte in tegenstelling tot het systeem en effect van de generieke korting? Is de regering van mening dat 23 regels van het Hof van Justitie aangaande een zeer specifieke situatie een voldoende brede basis bieden voor een ingrijpende maatregel als de generieke korting?

Kan de regering, behalve het arrest-Holdijk nog andere arresten noemen die haar opvatting ondersteunen dat de generieke korting niet strijdig is met de gemeenschappelijke marktordening?

Is de regering van mening dat het arrest-Holdijk aan lidstaten de vrijheid verschaft om een gemeenschappelijke marktordening te negeren, zolang dat gebeurt ter verwezenlijking van andere doeleinden dan door de marktordening worden nagestreefd? Zo nee, hoever strekt die vrijheid dan wel? Zo ja, is de regering van mening dat met het arrest-Holdijk het exclusieve karakter van de gemeenschappelijke marktordening van zeer geringe betekenis is geworden?

4. Schadeloosstelling

De leden van de **CDA**-fractie gingen vervolgens in op het vraagpunt van de onteigening. Zij memoreerden dat de minister elke vorm van een financiële tegemoetkoming voor de generieke korting, met inbegrip van de latente ruimte, afwijst. Er zou geen sprake zijn van een vorm van stoffelijke onteigening.

Onteigening is echter zeker niet uitsluitend mogelijk voor stoffelijke zaken. De stelling van de regering is dan ook onjuist. De Onteigeningswet kent uitdrukkelijk ook onteigening van goederen en dus van vermogensrechten, zoals mestproductierechten. Er zijn echter legio voorbeelden van schadeloosstelling bij onteigening van zulke vermogensrechten: b.v. goodwill, melkquotum van een pachter van wie geen stoffelijke zaak wordt onteigend en onteigening van octrooien van uitvindingen. Ook uit artikel 6 juncto 80 van Boek 3 BW is af te leiden dat de van het ene bedrijf op het andere overdraagbare varkensrechten een vermogensrecht vormen, dat onteigend kan worden. De klemmende vraag is echter of het onderhavige stelsel neerkomt op een verkapte onteigening dan wel op een onevenredige aantasting van een speciale groep burgers, weliswaar in het algemeen belang, doch zonder adequate vergoeding van het onevenredige nadeel. Beide varianten zijn volgens deskundigen in strijd met ons eigen rechtsbestel (artikel 14 van de Grondwet) en met regels van het Internationale recht (artikel 1 van het Eerste Protocol bij het Europese Verdrag inzake de Rechten van de Mens)(EVRM). Het wetsvoorstel is dus ondeugdelijk. Wil de minister zijn oordeel in heroverweging nemen?

Nederland kent een traditie op het verlenen van compensatie voor groepen ondernemers: Zuiderzeesteunwet, Oosterscheldewet en de Delteschadewet. Deze traditie verplicht de wetgever nu in gelijke zin te handelen, temeer omdat de regering op blz. 33 van de memorie van antwoord erkent dat er sprake is van aantasting van rechten met als gevolg financieel nadeel, omdat een deel van de bedrijfsmiddelen niet meer kan worden geëxploiteerd. In de rechtsverhouding tussen de burger (varkenshouder) en de overheid verschuift de balans doordat de varkenshouder na de ingreep minder rechten over heeft ten gunste van hetgeen de overheid in het kader van het algemeen belang nodig acht. De positie van de Eerste Kamer is in deze extra pregnant, omdat Nederland geen rechterlijke toetsing van wetten aan onze Grondwet kent. De Eerste Kamer is nu nog de enige barrière voor eventueel met de Grondwet strijdige wetgeving. Dit klemt bij het onderhavige wetsvoorstel te meer nu vanuit de Tweede Kamer achteraf signalen zijn ontvangen, dat ook daar twijfels leven over de vraag of het generiek korten op varkensrechten zonder schadeloosstelling wel past in ons rechtssysteem. Wil de minister reageren op deze stellingen?

Met de brief van 10 juli 1997 is de Wet verplaatsing mestproductie de facto buiten werking getreden. Is op grond van het Sporrong en Lönnroth-arrest van het EHRM van 23 september 1982, de Staat der Nederlanden nu al niet schadeplichtig jegens een ondernemer die vóór 10 juli 1997 bedrijfsgebouwen heeft opgericht, waarin hij varkens wilde gaan houden, nadat hij daarvoor de varkensrechten zou hebben aangekocht, hetgeen nu niet meer mogelijk is omdat hij geen varkensrechten meer geregistreerd krijgt? Deze situatie doet zich voor bij legio ondernemingen.

De Haan, Snijders en Bruil wijzen de opvatting en de door de minister gehanteerde argumenten van de hand, zo merkten de leden van de CDA-fractie op, zie open brief in de Volkskrant van 24 februari 1998. Ook gezaghebbende advocaten bestrijden de opvattingen van de minister, die bestaande jurisprudentie wel erg selectief gebruikt voor de verdediging van zijn wetsvoorstel. Zo heeft het voorbeeld van de korting met 30 % van

de fosfaatrechten bij goed management geen betrekking op het korten van de productiecapaciteit Mr. B.S. ten Kate van Nysingh Advocaten in Arnhem (o.a. in Agrarisch Dagblad) kwalificeert de wet als onrechtmatig, omdat zij in strijd is met:

- de Grondwet; het bij wetgeving in acht te nemen evenredigheidsbeginsel;
- het EVRM;
- de Europese marktordening voor varkensvlees;
- het Europese landbouwstructuurbeleid;
- het in het EU-Verdrag vastgelegde recht van vrijheid van vestiging.

Wil de minister zijn standpunt nog eens nader toelichten in het licht van bovenstaande reacties op de memorie van antwoord?

De leden van de **PvdA**-fractie vroegen – in het kader van de uitleg door de regering gegeven aan artikel 14 GW – vooreerst een verklaring voor het feit dat de Onteigeningswet 1851 (naar zijn considerans een wet tot uitvoering van artikel 147 – thans artikel 14 – van de Grondwet) wel in Titel V en V A onteigening van onstoffelijke zaken regelt (i.c. octrooirechten), terwijl de regering volhoudt dat het eigendomsrecht dat wordt beschermd in artikel 14 Grondwet slechts ziet op «voor menselijke beheersing vatbare stoffelijke zaken». Indiceert de opneming van Titel V en V A niet dat de bescherming van artikel 14 Grondwet zich ook uitstrekt tot onstoffelijke zaken? Het is immers de wetgever die als eerste geroepen is om de Grondwet te interpreteren, en blijkbaar heeft deze een bijzondere regeling voor onteigening van octrooirechten willen scheppen in het kader van een wet tot uitvoering van artikel 14 Grondwet. Bestond er geen relatie tot artikel 14 Grondwet dan had deze regeling ook in de Octrooiwet zelf opgenomen kunnen worden. Volgens de minister het het wetsvoorstel niet strijdig met artikel 14, eerste lid Grondwet (omdat onteigening in de zin van dit artikel alleen betrekking heeft op het ontnemen van (stoffelijke) zakelijke rechten en niet op het ontnemen van (onstoffelijke) vermogensrechten (zoals varkensrechten), of met artikel 14, derde lid Grondwet, omdat het ontnemen van varkensrechten weliswaar de eigendom beperkt, doch dit slechts een recht op schadeloosstelling geeft als dit bij of krachtens de wet wordt bepaald. Vervolgens stelt de minister dat niet behoeft te worden voorzien in een schadeloosstelling als het ontnemen van vermogensrechten in de varkenssector bij wet wordt geregeld. Naar de mening van deze leden pleit echter vóór het opnemen van een schadeloosstelling het volgende:

- Bij toepassing van de Onteigeningswet wordt bij het ontnemen van vermogensrechten (bijvoorbeeld huurrechten en productierechten) een schadeloosstelling toegekend, zulks in overeenstemming met jurisprudentie van de Hoge Raad.
Waarom maakt de regering voor ontneming van vermogensrechten in de varkenssector een uitzondering?
- Bij een beperking van eigendom ten behoeve van het algemene (publieke) belang en voor de varkenshouder niet voorzienbaar, is – in ieder geval – enige vorm van schadevergoeding c.q. nadeelcompensatie op zijn plaats (zie ook hieronder). Hoe kan de regering gelet op de ontwikkeling, die zich op het stuk van de nadeelcompensatie voordoet en gelet op het beginsel van evenredigheid (égalité devant des charges publiques), bij een beperking in de uitoefening van het eigendomsrecht, welke beperking overigens ook door de regering wordt erkend, rechtvaardigen dat geen schadeloosstelling op zijn plaats is?

De leden behorende tot de PvdA-fractie hadden met belangstelling het betoog in de memorie van antwoord gelezen over de toepasselijkheid – in het licht van de jurisprudentie van het Hof in Straatsburg – van artikel 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM.

Reguleren van het gebruik van eigendom («possessions» – eerste lid, c.q. «property» – tweede lid) zou zijn toegestaan wanneer kennelijk een algemeen belang aan de orde is. Voorts zou algehele schadeloosstelling alleen nodig zijn bij «disproportionaliteit tussen de belangen van de individuele burgers en het algemeen belang». De regering wijst ook op de ruime beleidsvrijheid die op dit punt in de jurisprudentie aan de nationale wetgever wordt gelaten.

Uit de eerder genoemde brief aan de leden der Eerste Kamer van Prof. De Haan c.s. leiden deze leden af dat de regering daarbij wellicht eenzijdig zou hebben geciteerd uit de – ook voor nationale wetgevers bindende – EVRM-jurisprudentie. De onteigening van kloostergoederen bij een Helleense wet uit 1987, waarin geen schadeloosstelling van betekenis werd toegekend, vermocht geen genade te vinden bij het Hof (Holy Monasteries v. Hellenic Republic, 9-12-1994, A301A).

Onder #71 stelt het Hof immers, zo constateerden deze leden, in verband met de vraag of op degene wier eigendomsrechten worden ontnomen niet een onevenredige last wordt gelegd, dat «the taking of property without payment of an amount reasonably related to its value will normally constitute a disproportionate interference, and a total lack of compensation can be considered justifiable under Article 1 only in exceptional circumstances».

Meent de regering wellicht dat hier «the taking of property» bij generieke beperking van «varkensrechten» niet aan de orde is, zoals zij dit ook in de memorie van antwoord volhoudt ten aanzien van de toetsing aan art. 14 Grondwet, omdat geen sprake is van overdracht van enig recht aan de overheid? Zo ja, op welke wijze leidt de regering dit af uit het Eerste Protocol en uit de jurisprudentie van het Hof?

Het Hof erkent wel, zo merkten deze leden op, dat legitieme doelstellingen van algemeen belang kunnen billijken dat in omstandigheden een lager bedrag wordt vergoed dan de volle marktwaarde. Daarbij speelde een rol dat een eerdere wet uit 1952, die eveneens onteigening van landbouwgronden toebehorende aan kloostergemeenschappen beoogde, slechts een vergoeding van een derde van de werkelijke waarde had voorzien. De briefschrijvers verwijzen ook naar een nog niet gepubliceerd arrest (Building Society, 23-10-1997), waarvan deze leden geen kennis hadden kunnen nemen, omdat de volledige tekst van dit arrest nog niet is gepubliceerd.

De leden van de PvdA-fractie verzochten de regering op deze argumentatie en op de uitlating van Prof. De Haan c.s., die het nemen van het risico dat de regeling in strijd geoordeeld zou worden met artikel 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM «absoluut onverantwoord» (open brief, blz.5, 1e kolom) achten, in te gaan.

Ook als bovengenoemde vragen bevredigend worden beantwoord, hetgeen voor de leden van de PvdA-fractie essentieel is, blijft voor deze leden de vraag of het enkele feit van de vele discussies met betrekking tot de juridische onderbouwing van de wet alsmede de opvatting van vele deskundigen dat de voorliggende wet geen deugdelijke financiële compensatie c.q. schaderegeling kent, niet zal leiden tot een lawine van gerechtelijke procedures. Deze leden kregen in ieder geval tal van mededelingen uit de sector dat heel veel individuele varkenshouders zich tot het uiterste d.w.z. tot hoger beroep – in geval van geconstateerde overtredingen van de Wet op de economische delicten (WED) – zullen verzetten. Dat zal ook door de ingewikkeldheid van de juridische aspecten, zeker in individuele gevallen – zo verwachten de leden hier aan het woord – veel tijd vergen. Zal dit niet betekenen dat de maatregelen van de voorliggende wet in het gunstigste geval eerst na 2000 effect zullen sorteren?

De leden van de fractie van **D66** hadden kennis genomen van de principiële en uitgebreid geformuleerde stellingname van de regering op het punt van de schadeloosstelling. Vooralsnog konden de leden hier aan het woord zich niet scharen aan de zijde van de regering. Na ampele bestudering van de argumentatie van de regering konden zij niet geheel de gedachte wegdrukken dat de regering uiteindelijk het gelijk niet aan haar zijde zal krijgen. Het is niet uitgesloten dat een cumulatie van schadeclaims tot aanzienlijke financiële gevolgen zal leiden. Deze leden lichtten hun visie als volgt toe.

De regering houdt vast aan haar opvatting dat het begrip «eigendom» in artikel 14 van de Grondwet uitsluitend toeziet op voor de menselijke beheersing vatbare stoffelijke objecten. De regering sluit bij haar interpretatie van artikel 14 aan bij de opvatting de Commissie-Cals-Conner en komt tot de stelling dat bij onteigening destijds is gedacht aan «goederen», welk begrip in het toenmalige spraakgebruik zag op stoffelijke objecten. Daargelaten of de interpretatie van de regering op dit punt correct is, wordt daarmee geheel voorbij gegaan aan de invulling van het begrip «eigendom» zoals dat sedert het begin van deze eeuw in wetgeving en rechtspraak vorm heeft gekregen.

Van belang is hierbij de constatering dat weliswaar de Grondwet van 1887 en 1917 in artikel 151 louter sprak van de ontzetting van eigendom en niet van andere vermogensrechten, doch dat de wetgever zich aan deze invulling in het geheel niet heeft gehouden. Zo heeft de wetgever door aanvulling van de Onteigeningswet in 1910 een regeling gegeven van de onteigening van octrooien (artikelen 97–104) en in 1920 van verschillende zakelijke rechten op onroerend goed (artikel 4). Toen in 1922 het grondwetsartikel in het algemeen van onteigening ging spreken, had dit tot gevolg, dat voortaan ook voor de ontzetting uit andere rechten dan eigendom dezelfde grondwettelijke waarborgen golden. Niet valt in te zien dat het begrip «eigendom» sedertdien in het spraakgebruik is ingeperkt. In ieder geval is de opvatting van de regering dat het begrip «eigendom» ten tijde van de grondwetsherziening in 1983 in het spraakgebruik louter toezag op stoffelijke objecten niet goed houdbaar.

Hoe anders moet bijvoorbeeld de regeling in de Onteigeningswet worden gezien waarbij huurders (en andere zakelijke gerechtigden tot het onroerend goed) een schadeloosstelling ontvangen voor het genot dat zij bij onteigening derven?

Ook de jurisprudentie levert geen aanknopingspunten op voor de beperkte opvatting van het begrip «eigendom». In dit verband wijzen de leden van de fractie van D66 op de uitspraken van de Hoge Raad, aangehaald in de open brief van 20 februari jl. aan de Eerste Kamer van prof. mr. P. de Haan, prof. mr. G. M. F. Sniijders en mr. D. W. Bruil.

De leden van de fractie van D66 achtten de opvatting van de regering dat bij onteigening niet alleen aan de rechthebbende een object wordt ontnomen, maar ook dat het object door de onteigende overheid wordt verkregen, bepaald gezocht. Uit het voorgaande is al af te leiden dat bijvoorbeeld ook het teniet gaan van huurrechten – die dus niet overgaan op de overheid! – een aanspraak op schadeloosstelling kan opleveren. Daarmee staat toch buiten twiifel dat louter het teniet gaan van vermogensrechten een noodzakelijke én voldoende titel kan vormen voor het verkrijgen van schadeloosstelling. Het is niet noodzakelijk dat deze rechten worden verkregen door de overheid.

In dit verband stelden de leden van deze fractie een reactie van de regering op prijs op achtereenvolgens de hiervoor genoemde open brief en de reactie van Advocatenkantoor Nysingh op de memorie van antwoord.

De regering gaat in de memorie van antwoord in op de relevantie van het beginsel «égalité devant les charges publiques». In hoeverre heeft de regering met een beschouwing op dit punt beoogd een reactie te geven op de stelling van de Raad van State dat uit een oogpunt van redelijkheid en billijkheid een financiële compensatie aangewezen is?

Hoezeer ook de leden van de fractie van D66 doordrongen zeiden te zijn van de noodzaak tot herstructurering, sloten zij al met al niet uit dat de uitleg door de regering van artikel 14 van de Grondwet als te beperkt moet worden aangemerkt, hetgeen tot gevolg zou kunnen hebben dat een vorm van financiële compensatie aangewezen is?

Kan de regering, uitgaande van deze veronderstelling, aangeven in hoeverre artikel 25 van de wet – het «knelpuntenartikel» – ruimte biedt om aan de hiergeformuleerde zwaarigheden het hoofd te kunnen bieden?

De leden van de fracties van **SGP**, **RPF** en **GPV** hadden er behoefte aan terzake van het onderwerp «schadeloosstelling», zoals dat in de memorie van antwoord wordt behandeld, een aantal nadere vragen te stellen. Allereerst wat betreft de grondwettelijke aspecten.

Erkent de regering dat het wettelijk eigendomsrecht dat voor 1992, en derhalve ook ten tijde van de totstandkoming van artikel 14 Grondwet gold, niet uitsluitend betrekking had op stoffelijke objecten, maar ook op bijvoorbeeld vermogensrechten? Zie o.a. HR 30 november 1994, AB 1995, 321; HRT 24 april 1996, RvdW 1996, 103.

Kan de regering haar stelling dat onteigening alleen betrekking kan hebben op (on)roerende zaken rijmen met artikel 3:80 BW, dat immers niet méér bepaalt dan dat goederen die door onteigening verkregen worden onder bijzondere titel verkregen worden?

Kan de regering haar opvatting omtrent de beperkte reikwijdte van artikel 14 Grondwet, zowel wat betreft de beperking van het begrip «onteigening» tot (on)roerende zaken als wat betreft de beperking tot de situatie waarin het eigendomsrecht overgaat, rijmen met de artikelen 4 en 97 van de Onteigeningswet?

Erkent de regering dat productierechten, zoals de voorgestelde varkensrechten, niet de uitoefening van het eigendomsrecht van de stallen beperken (anders dan ammoniakrechten), maar een beperking van de bedrijfsmiddelen als zodanig betekenen?

Vervolgens gingen de leden van de fracties van SGP, RPF en GPV in op de europeesrechtelijke aspecten.

Erkent de regering dat vermogensrechten, en dus ook een mestproductierecht en een varkensrecht, onder het bereik van de eerste alinea van artikel 1 Eerste Protocol bij het EVRM vallen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, kan de regering dan toelichten waarom er naar haar mening desondanks geen sprake is van onteigening van eigendom als bedoeld in artikel 1 Protocol?

Wil zij daarbij de uitspraken Holy Monasteries (EHRM 9 december 1994, A 301A, par. 70) en Building Society (EHRM 23 oktober 1997) in de beschouwing betrekken?

Tenslotte wilden deze leden enige vragen stellen over bestuursrechtelijke aspecten.

In de memorie van antwoord meent de regering uit het Staat/Leffers-arrest van de Hoge Raad, waarin een algemene regeling aan de orde was, af te kunnen leiden dat een regeling als de herstructureringswet, die de hele bedrijfstak treft, niet onevenredig zou kunnen zijn wat betreft de publieke lastenverdeling. Deze leden stelden de vraag of bij de beoordeling van de vraag of het beginsel van égalité devant les charges publiques is geschonden niet moet worden bezien of de varkenssector in vergelijking met andere agrarische sectoren niet onevenredig zwaar wordt

getroffen bij de verdeling van de milieulasten die de landbouw als geheel aangaan.

De minister heeft de heer **Bierman** niet kunnen overtuigen van het algemeen belang dat is gediend ter rechtvaardiging van het achterwege laten van een volledige schadeloosstelling. Een dergelijke schadeloosstelling bevordert wel het tempo en de gewenste opbrengsten in de herstructurering van de varkenshouderij doordat de sector medewerking zal (moeten) verlenen. Waarom belemmert Europese wetgeving de minister om tot een «varkensfonds» over te gaan ter compensatie voor door varkenshouders geleden schade?

5. Heffingen

In de memorie van antwoord staat, aldus de leden van de **CDA**-fractie, dat de financiële verantwoordelijkheid van het voorkomen en bestrijden van besmettelijke veeziekten volledig bij het bedrijfsleven ligt als ware besmettelijke veeziekten normale bedrijfsrisico's. Daarom is gekozen om alle kosten ten laste te brengen van de varkenshouders. Dat is nieuw en past ook niet in de zorgplicht van overheid bij rampen waarop de individuele burger geen invloed heeft. Het wetsvoorstel «Aanspraak op vergoedingen zoetwateroverstromingen- en aardbevingsschade» werd eerder op die gronden teruggetrokken na advisering door de Raad van State. Is de stelling van de minister, mede in het licht van de praktijk in andere lidstaten van de EU, wel houdbaar? Deze leden hadden eerder gevraagd naar de ontbrekende financiële toelichting op het wetsvoorstel, zoals voorgeschreven in de Comptabiliteitswet. De memorie van antwoord geeft nu een weinig onderbouwd summier samenvattend antwoord waarin de belangrijkste uitgaven niet opgenomen zijn. Kan een inschatting gemaakt worden van de kostenreductie in geval de EU het non-vaccinatiebeleid zou verlaten?

Wat zullen overigens de uitvoeringskosten van de wet zijn, exclusief de bestrijding van besmettelijke dierziekten?

6. EG-recht

Aansluitend bij de opmerking van de regering dat ook in andere landen in Europa een herbezinning ten aanzien van de intensieve varkenshouderij niet zal uitblijven, stelden de leden van de fracties van **SGP**, **RPF** en **GPV** enkele vragen.

Is de indruk van deze leden juist dat Nederland verscherpte welzijnseisen hanteert die boven de EU-richtlijn uitgaan sinds 1994?

Kan de regering, zo mogelijk gespecificeerd per land, en onder verwijzing naar documenten terzake, aangeven hoe de welzijnseisen in andere EU-landen, anders dan in de EU-richtlijn, zijn geregeld?

Erkent de regering dat een verordening het in de nationale rechtsstelsels meest ingrijpende wetgevende instrument is en gezien moet worden als een «zwaarder» instrument dan een Richtlijn? Zo ja, kan de regering dan uitleggen waarom zij van mening is dat bij de implementatie van een richtlijn desondanks een inbreuk op een verordening mag worden gemaakt, ook indien de bevoegdheid daartoe niet uitdrukkelijke in de verordening of de richtlijn in kwestie is gegeven?

7. Overige onderwerpen

7.1. Welzijn, biologische landbouw

De heer **Bierman** was van mening dat doordat naar verwachting vooral de kleinere bedrijven zullen worden getroffen, juist de bedrijven die relatief gemakkelijk zijn om te schakelen naar milieuvriendelijker vleesproductie en een grotere streekgebonden productvariatie zullen gaan verdwijnen. Acht de minister het niet van algemeen belang om daarom juist deze bedrijven te ontzien?

8. Artikelen

Artikel 20

Het antwoord van de minister inzake de regeling bij bedrijfsoverdrachten in het kader van artikel 20, vierde lid, is volgens de leden van de **CDA**-fractie ontoereikend, omdat de praktijk bij overdrachten van gezinsbedrijven veelal bestaat uit een samenwerkingsverband (geregistreerd), tussen de ondernemer en diens beoogde bedrijfsopvolger, die niet noodzakelijkerwijze een bloed- of aanverwant in de eerste graad behoeft te zijn. Bij participatie van een oom in een maatschap, hetgeen niet zelden voorkomt, zou bij overdracht aan de neef, het kortingsmechanisme in volle omvang van toepassing zijn, terwijl een varkenshouderij in de vorm van een BV niet wordt afgeroomd omdat bedrijfsopvolging wordt gerealiseerd door overdracht van aandelen? Om aan te sluiten bij de praktijk van overdracht van gezinsbedrijven in de landbouw, zou de vrijstelling van artikel 20, vierde lid van toepassing moeten zijn op alle overdrachten, die voortvloeien uit samenwerkingsovereenkomsten, die voor 10 juli 1997 zijn aangegaan en in de gevallen als bedoeld in artikel 49 van de Pachtwet?

Wat is, zo vroegen de leden van de CDA-fractie, de zin van artikel 20 als daaruit afgeleid moet worden dat bedrijven die in hun geheel verkocht worden om ter plaatse voortgezet te worden een extra deel van het productierecht verliezen. Verkoop wordt dan in veel gevallen onmogelijk, de executiewaarde wordt sterk gedrukt en potentiële stoppers gaan door en investeren niet in welzijns en milieuvriendelijke stallen. Dat dient het doel van dit wetsvoorstel toch niet? Bedrijven die in 1995 of 1996 benutbare productierechten hebben aangekocht en deze niet hebben kunnen benutten, krijgen geen varkensrechten voor het onbenutte deel van de door hen aangekochte rechten, ook al is de vertraging buiten hun schuld veroorzaakt, zoals de duur van milieu- of bouwvergunningprocedures. Is dat te rechtvaardigen? Het niet gebruiken van een recht in 1995 of 1996, dat eerder wel werd benut, als gevolg van een verbouwing, kan toch moeilijk over één kam geschoren worden met latent quotum als bedoeld in het wetsvoorstel. Wordt de inbreng van een bedrijf in een maatschap of B.V. gezien als overdracht van een bedrijf, met als gevolg extra korting? Dat zal de bedrijfsoverdracht aanmerkelijk bemoeilijken.

De voorzitter van de commissie,
Braks

De griffier van de commissie,
Hordijk